

ТОКАРЄВА Г.В., ст.гр. МО-11 МАГ
Наук.керів.: Деречинський Ю.Н., к.е.н., зав.каф.
Автомобільно-дорожній інститут ДВНЗ ДонНТУ,
м. Горлівка.

ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЮ ВІДПОВІДНОСТІ СТРУКТУРИ ДЖЕРЕЛ КОШТІВ СТРУКТУРІ АКТИВІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

1. Актуальність. Зростання кредитно-інвестиційного потенціалу комерційних банків є основою ефективної діяльності не лише самих банків, а й суб'єктів підприємництва реального сектора економіки. В умовах поступового виходу України із фінансово-економічної кризи необхідна більш ефективна і цілеспрямована кредитно-інвестиційна діяльність банківських інститутів. Проте така діяльність стримується рядом чинників, які пов'язані з формуванням кредитно-інвестиційного потенціалу банків України. Специфіка діяльності комерційного банку полягає в тому, що його ресурсна база в переважній частині формується не за рахунок власних, а за рахунок залучених коштів. Завданням діяльності з управління залученими ресурсами є забезпечення чіткої відповідності структури джерел коштів структурі активів банку.

Дослідженню складових ресурсної бази банківської установи, деяких аспектів їх формування і управління присвячені роботи таких українських та зарубіжних вчених, як А. М. Мороз, М. Д. Олексієнко, Л. А. Костирко, Т. В. Пащенко, М.М. Агеєв, В. В. Кисельов, Дж. Розмарі Кемпбелл. Зокрема, в роботах А.М. Мороза, М.Д. Олексієнко висвітлені теоретичні основи формування банківських фінансових ресурсів в умовах ринкової економіки, розкрито механізм формування основних елементів - власного капіталу, залучених та запозичених коштів. Однак відсутні конкретні критерії оцінки відповідності кількісної та якісної структури джерел коштів структурі активів комерційних банків.

2. Мета дослідження: визначення критерію оцінки відповідності кількісної та якісної структури джерел коштів структурі активів комерційних банків та аналіз його можливих значень.

3. Основна частина. Залучені кошти складаються з депозитів клієнтів, залучених спеціальних фондів, тимчасово вільних засобів по розрахункових операціях, кредиторській заборгованості клієнтів. Найбільшу частину залучених коштів складають депозити, зокрема фізичних осіб, тобто короткострокові та невеликі за сумою. Позикові (не депозитні) кошти включають міжбанківські позики, міжбанківську тимчасову фінансову допомогу і реалізовані коштовні боргові папери. Відмінність не депозитних джерел банківських ресурсів від депозитів полягає в тому, що ініціатива залучення цих засобів належить самому

банку, тоді як у випадку з депозитами активною стороною є вкладник. Зокрема не депозитні кошти використовуються лише для тимчасового покриття недостатності у коштах.

Складність в управлінні залученими ресурсами банків складається у тому, що суми залучених коштів зазвичай невеликі, та вклади є короткостроковими, а суми кредитів та строки за ними є великими.

Таблиця 1– Динаміка депозитів у банківській системі України за період з 2006 по січень 2011 р., тис.грн.

Роки	Усього	Суми депозитів			
		на вимогу	до 1 року	від 1 року до 2 років	більше 2 років
2006	192 299	68 744	43 106	80 448	-
2007	292 220	103 866	58 865	105 963	23 525
кінець 2008	375 854	116 535	100 893	122 027	36 398
2009	352 230	112 047	92 231	113 581	34 370
кінець 2010	410 220	147 166	132 748	106 500	23 805
січень 2011	419 077	153 757	130 341	110 368	24 611

Таблиця 2 – Дані про надані кредити банками України за період з 2006 по січень 2011 р., тис.грн.

Роки	Усього	Суми кредитів		
		до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років
2006	263 814	102 976	137 281	-
2007	473 816	175 396	179 769	76 821
кінець 2008	763 652	247 290	270 433	150 513
2009	753 681	244 497	262 765	137 987
кінець 2010	749 535	268 365	267 875	213 295
січень 2011	747 466	262 256	271 470	213 740

Визначимо основні умови розподілення залучених коштів.

Головне завдання, що стоїть перед банком при здійсненні ним пасивних операцій, - мати в конкретний момент часу такий обсяг ресурсів, який є необхідним для забезпечення активних операцій. Наявність коштів у обсязі, більшому за необхідний є негативною тенденцією, оскільки за використання залучених коштів комерційний банк сплачує відсотки, витрати на які покриваються за рахунок отриманих відсотків за надання банком коштів у користування кредиторам. Тобто процентні витрати банку не обумовлено збільшуються. Недостатність коштів у банку також є

небажаною, оскільки матиме наслідком неможливість задоволення потреб клієнтів-позичальників. Наведену умову можна надати в математичному вигляді:

$$\Delta = 1 - \frac{\sum K}{\sum D} \quad (1)$$

де Δ – відхилення необхідної суми коштів для виконання пасивних операцій в даний момент часу від наявної ($0 \leq \Delta \leq 1$). При чому, а оптимально $\Delta \rightarrow 0$;

$\sum D$ – сума залучених коштів у банку в даний момент часу;

$\sum K$ – сума, необхідна для здійснення пасивних операцій.

Слід врахувати, що лише частина мобілізованих в банку ресурсів вільна для здійснення активних кредитних операцій банку, що представляє кредитний потенціал банку, тобто сукупність мобілізованих коштів за мінусом резерву ліквідності. Тобто

$$\sum D_p = \sum D \times (1 - R) \quad (2)$$

де $\sum D_p$ - сума депозитних коштів у розпорядженні банку для здійснення пасивних операцій;

R – процент обов'язкового резервування депозитів.

Національний банк переглянув нормативи резервування по депозитах в іноземній валюті з метою стимулювання збільшення строків залучення вкладів. Про це йдеться в повідомленні НБУ з посиланням на постанову № 195 від 16 червня. Постанова, зокрема, передбачає підвищення нормативу резервування закладами до запитання і коштах на поточних рахунках в іноземній валюті з 7% до 8%, а також встановлення нормативу резервування по короткострокових депозитах в іноземній валюті на рівні 6%, а за довгостроковими в іноземній валюті - 2% замість нинішніх 4% для всіх (короткострокових і довгострокових) депозитів в іноземній валюті. Норматив резервування по термінових депозитах і депозитах до запитання в національній валюті НБУ зберіг на рівні 0%. Норматив резервування коштів в іноземній валюті, які залучаються українськими банками у банків-нерезидентів, НБУ зберіг на рівні 2%, а за коштами в національній валюті, що залучаються у банків-нерезидентів, встановив на рівні 0%. [1]

З урахуванням умови (2) маємо скоректувати умову (1), яка виглядатиме так:

$$\Delta = 1 - \frac{\sum K}{\sum D_p} \quad (3)$$

Проаналізуємо можливі значення показника Δ для банку.

1. Припустимо, що $\Delta = 0$. Це оптимальна ситуація для комерційного банку, оскільки вона досягається за умови, що всі залучені кошти цілком розподілені та приносять доход. В даній ситуації слід підтримувати співвідношення джерел коштів та активів.

2. При значенні показника $\Delta = 1$ слід зробити висновок про неефективність менеджменту комерційного банку. Тобто кошти залучені, проценти за користування ними сплачуються, але доходу вони не приносять. Комерційний банк в такому випадку отримає процентний збиток. Отже, необхідним є перегляд депозитної програми, оптимізація процентних ставок за депозитами та кредитами, стимулювання маркетингової діяльності комерційного банку для залучення клієнтів-позичальників на вигідних умовах, а також можлива зміна структури джерел залучених коштів.

3. Значення показника в інтервалі $0 < \Delta < 1$ характеризує різні співвідношення активів та джерел коштів. При чому чим ближчий показник до 0, тим ефективніша діяльність комерційного банку з управління залученими ресурсами, тобто раціональніше використовуються залучені кошти, і більший процентний доход може бути отриманий.

4. **Висновки.** Таким чином, для оцінки відповідності активів комерційного банку і джерел його коштів доцільно використати показник Δ , значення якого характеризує ефективність використання залучених ресурсів. Дана оцінка є важливою з тієї точки зору, що вона дає можливість прогнозування приблизного показнику процентного доходу, який складає основну частину в структурі доходу комерційного банку. Здійснення оцінки відповідності активів комерційного банку і джерел його коштів є необхідним для аналізу діяльності комерційного банку, його ліквідності та фінансової стійкості, а також для планування депозитних програм та кредитної політики.

Бібліографічний перелік

1. http://iee.org.ua/ru/prog_info/16132/ НБУ пересмотрел нормативы резервирования по депозитам в 2011 г.